

lexicon: studies in honour of Leonhard Lipka / ed. by W. Falkner, H.J. Schmid. – Tbingen, 1999. – P. 173–186; 9. *Palmer F.R.* Grammatical roles and relations / F.R. Palmer. – New York: Cambridge Univ. Press, 1998. – 259 p.; 10. *Wierzbicka A.* The semantics of grammar / A. Wierzbicka. – Amsterdam; Philadelphia: J. Benjamins Pub., 1988. – 550 p.

Паламарчук О.Л., Чмир О.Р., Антоненко О.В. (Київ, Україна)
Педагогічна діяльність професора А.Й.Багмут у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена педагогічній діяльності відомого славіста, професора Алли Йосипівни Багмут, яка протягом кількох років читала лекції для студентів кафедри слов'янської філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Ключові слова: А.Й. Багмут, слов'янська філологія, педагогіка.

Статья посвящена педагогической деятельности известного слависта, профессора Аллы Иосифовны Багмут, которая на протяжении нескольких лет читала лекции для студентов кафедры славянской филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Ключевые слова: А.И.Багмут, славянская филология, педагогика

The article deals with the pedagogic activity of the famous linguist in Slavonic languages prof. Alla Y.Bahmut during her teaching as a professor at Slavonic languages department of Kyiv Taras Shevchenko University.

Key words: Alla Y. Bahmut, Slavonic languages linguistic, pedagogy

Алла Йосипівна Багмут належить до другого післявоєнного випуску філологів-славістів Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка. У 1947 р., завдяки величезним зусиллям акад. Л.А.Булаховського, в університеті було відновлено кафедру слов'янської філології, яку очолив Леонід Арсенійович.

Як відомо, славістика в Україні має давні і міцні традиції: минуло вже майже два століття відтоді, як в університетах було започатковано підготовку фахівців зі спеціальності „слов'янська філологія”. Становлення слов'янської філології, дослідження слов'янознавчої проблематики значною мірою пов'язується з діяльністю університетів, одним з яких був Київський університет і одна з найстаріших його кафедр – історії та літератур слов'янських нарід (відкрита 1842 р.). Зазначимо, що в другій половині XIX ст. славістичне життя в Київському університеті було дуже насиченим: плідно працювали проф. О.О.Котляревський, А.І.Степович, Т.Д.Флоринський, О.М.Лук'яненко, В.М.Перетц, які активно формували славістичні інтереси студентів.

Непростими для університету стали перші повоєнні роки – загибель чи еміграція значної частини провідних учених та студентської молоді, численні реорганізації, зумовлені експериментами в освіті, жорстокі репресії проти інтелігенції, що призвели до знищення цілих наукових напрямів. Значних втрат зазнало і слов'янознавство. Коли після численних реорганізацій Київський університет у 1933 р. відновив діяльність, про відкриття кафедри славістики в ньому не йшлося. Слов'янознавство у Радянському Союзі в цей час було проголошене наукою „фашистською”.

Українські славісти на цей час уже були практично знищені. Започаткована традиція української славистичної школи була перервана.

1947 р. акад. Л.А.Булаховський відновлює кафедру слов'янської філології, доклавши неймовірних зусиль, щоб зосередити і об'єднати навколо кафедри нечисленні на той час у Києві кадри славістів, організувати навчальний процес і розпочати підготовку кваліфікованих полоністів та богемістів. Відзначимо, що жоден з довоєнних викладачів або випускників кафедри на ній не працював. Кафедра слов'янської філології під керівництвом акад. Л.А.Булаховського підготувала когорту вчених, які успішно розгорнули славистичні дослідження у повоєнний час. Перший випуск – Т.Б.Лукінова, Л.Медушенко, В.Пасічна, В.І.Шевчук, Ю.Л.Яворська, другий – А.Й.Багмут, О.І.Микитенко, Ю.Л.Булаховська, В.Нестайко, А.Матвієнко, В.Струтинський, А.Н.Маляренко.

Алла Йосипівна Багмут, закінчивши університет 1952 року, навчалася в аспірантурі під керівництвом акад. Л.А.Булаховського (1952 – 1956 рр.), у 1955 – 1957 рр. викладала у студентів-славістів історію чеської мови. З 1997 до 2004 року була професором кафедри слов'янської філології.

Професор А.Й.Багмут читала лекції студентам магістратури зі спеціальності „слов'янські мови і літератури”. Грунтовна, блискуча філологічна підготовка, енциклопедичні знання дозволяли Аллі Йосипівні викладати найрізноманітніші нормативні курси і спецкурси: „Теоретичні проблеми слов'янського мовознавства”, „Мовна майстерність філолога”, „Методи лінгвістичних досліджень”, „Історія славистики в Україні”, „Методика викладання у вищій школі”, „Чеська лексикографія”, „Історія закордонної славистики”. Широке коло наукових зацікавлень Алли Йосипівни, глибокі знання, що охоплювали різні розділи науки про мову (слов'янське порівняльно-історичне мовознавство, історія славистики, експериментальна фонетика, інтонологія, проблеми термінології, практична робота лексикографа), професор А.Й.Багмут використовувала у навчальному процесі. Особливо хотілося б наголосити не тільки на прекрасних знаннях чеської мови, але блискучій вимові та дуже „чеській” інтонації Алли Йосипівни – це справляло завжди незабутнє враження на студентів і колег-викладачів.

Безперечно, одним з найкращих курсів, які читала Алла Йосипівна студентам-славістам, були курси „Теоретичні проблеми слов'янського мовознавства”, „Методи лінгвістичних досліджень”, „Історія славистики в Україні”, „Чеська лексикографія”.

У курсі „Теоретичні проблеми слов'янського мовознавства” Алла Йосипівна наголошувала на вивченні мови як явища (в усіх можливих її аспектах). Висвітлювалися такі важливі проблеми слов'янського мовознавства, як мова і суспільство, мова і мовлення, мова науки, мова художньої літератури. Розглядалися філософські проблеми мовознавства, соціолінгвістичні, психолінгвістичні, теорія комунікації. Окремі розділи мовознавства інтерпретувалися як дослідження різного роду співвідношень між мовними системами.

Лекційний курс „Методи лінгвістичних досліджень” завжди викликав великий інтерес у студентів-славістів, що навчалися в магістратурі. Алла Йосипівна вміла пояснювати і найскладніші речі цікаво та просто. Про

порівняльно-історичний метод і основні положення порівняльно-історичного мовознавства вона говорила, спираючись на свою наукову роботу при підготовці колективної монографії „Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов (1966), праці, яка узагальнила досягнення світової славистики у середині ХХ ст. і започаткувала новий етап її розвитку. Адже в розділах „Фонетика”, „Морфологія”, „Синтаксис”, „Лексика” детально розглядаються перелічені структурні рівні мови в усіх сучасних слов'янських мовах. Робоча програми до курсу засвідчує виклад про концептуальний аналіз, структурні методи, про відношення опозиції (парадигматика) і дистрибуції (синтагматика), конструктивні методи, методи компонентного аналізу, функціонально-семантичний метод, метод антропогенної лінгвістики тощо. Студентам пропонується відмовитися від виключно того чи іншого методу, поєднуючи та комбінуючи різні методи лінгвістичних досліджень - загальні й часткові.

Курс „Історія славистики в Україні” був, так би мовити, близьким і рідним для Алли Йосипівни, оскільки її діяльність в Інституті мовознавства Академії наук України розпочалася саме у відділі слов'янського і загального мовознавства. Цей курс завжди був дуже змістовним і надзвичайно цікавим.

У курсі “Історія закордонної славистики” Алла Йосипівна відводила декілька лекційних годин на ознайомлення студентів-славистів з працями лінгвістів Празького лінгвістичного гуртка. Студенти-богемісти під її керівництвом ретельно вивчали теорію актуального членування на матеріалі досліджень В.Матезіуса, Ф.Данеша, Я.Фірбаса. Науковий тон лекцій цього спецкурсу Алла Йосипівна інколи пожвавлювала власними спогадами про закордонних науковців, з якими вона особисто спілкувалася чи мала можливість слухати їхні доповіді під час міжнародних конференцій.

Багаторічний досвід роботи в Українській термінологічній комісії (з 1968 р. Алла Йосипівна очолювала комісію), що готувала українські еквіваленти для “Словника слов'янської лінгвістичної термінології” [7], а потім неодноразове редагування та рецензування багатьох перекладних словників слов'янських мов, зокрема Українсько-чеського словника у 2-х тт. (Прага, 1994) [8] зробили з Алли Йосипівни кваліфікованого спеціаліста-лексикографа. На семінарах з курсу “Чеської лексикографії” Алла Йосипівна вражала студентів здатністю наводити одночасно переклади десятків лінгвістичних термінів в декількох слов'янських мовах, вказувати на певні, вельми тонкі, розбіжності тлумачень інтернаціоналізмів в окремих слов'янських мовах, ілюструвати ці паралелі конкретними прикладами, і робити все це напам'ять! При цьому Алла Йосипівна завжди закликала студентів бути надзвичайно уважними і обережними при перекладі текстів на слов'янську мову, оскільки близькість звучання, форми часто стають небезпечними “підступними” друзями перекладача.

Алла Йосипівна була талановитим керівником і наставником, яка, за відгуками студентів, магістрів, аспірантів, могла дуже коротко і ясно підказати авторові, як розробити структуру наукової роботи, допомогти правильно організувати процес опрацювання матеріалу, а також була “ходячою бібліотекою”, яка могла продиктувати напам'ять перелік наукової

літератури з вказівками назв і номерів журналів за декілька десятиліть. За керування та допомогу при захисті їй дякують десятки бакалаврів, спеціалістів та магістрів кафедри слов'янської філології, а також аспірантки кафедри, які під науковим керівництвом А.Й.Багмут успішно захистили кандидатські дисертації – Алла Комаровська та Оксана Невмивака.

На завершення нашої публікації, в якому ми намагалися дуже стисло описати викладацьку діяльність А.Й.Багмут на кафедрі слов'янської філології, маємо зауважити, що в особі Алли Йосипівни ми могли спостерігати нечастий, можливо, навіть рідкісний випадок поєднання талановитого вченого лінгвіста та успішного педагога, викладача, що був готовий поділитися своїми багатогранними науковими здобутками зі студентами і знаходив необхідні слова, щоб пояснити, зацікавити і підштовхнути кожного студента, магістра, аспіранта до самостійного наукового дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анишин Ф. Д., Алпатов В. М. “Дело славистов”. – М., 1994; 2. Булахов М. Г. Восточнославянские языковеды: Библиогр. словарь. – Т. 3. – Мн., 1978; 3. Горяинов А. Н. Славяноведы – жертвы репрессий 20–40-х годов // Советское славяноведение. – 1990. – № 2; 4. Енциклопедія українознавства. Т. 7. – Львів, 1990; 5. Українська мова. Енциклопедія. – К., 2000.- С. 41; 6. Яровий В., Паламарчук О., Чмир О. Українська університетська славістика в контексті національної історії: від початків до середини ХХ ст. // Слов'янські обрії. –К., 2008. –С. 869-892; 7. Slovník slovanské lingvistické terminologie: V 2 dílech. - Praha: Academia, 1977-1979; 8. Ukrajinsko-český slovník: V 2 dílech. – Praha: Academia, 1994-1996.

Рудая С.М. (Мінськ, Білорусія)

Отадъективные существительные в белорусском и словацком языках

У статті розглядається утворення субстантиватів у білоруській і словацькій мовах: виявляються й зіставляються основні словотворчі моделі, аналізується словотворче значення.

Ключові слова: *словотвір, субстантивація, конверсія, субстантиват (субстантивований прикметник), словотворче значення.*

В статье рассматривается образование субстантиватов в белорусском и словацком языках: выявляются и сопоставляются основные словообразовательные модели, анализируется словообразовательное значение.

Ключевые слова: *словообразование, субстантивация, конверсия, субстантиват (субстантивированное прилагательное), словообразовательное значение.*

The article deals with substantivized adjectives in the Belarussian and Slovak languages. The main word-formation models are compared; the word-formation meaning is analyzed.

Key words: *word-formation, substantivization, conversion, substantivized adjectives, word-formation meaning.*